

Általános iskola a Radnótiban

Az új oktatási törvény külön is figyelmet fordít a tehetségnevelésre, midőn így fogalmaz: „Az állam segíti a kiemelkedő tehetségű fiatalok képességeinek fejlesztését és tudásának gyarapítását. Mindez azért szükséges, mert gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésünk egyaránt azt igényli, hogy minél több kiemelkedő alkotóerejű fiatalat neveljünk. Ennek érdekében fokozottabban kell segíteni a diákok sajátos képességének fejlesztését.”

Ezek a gondolatok adták a programot a matematikaiskola megtervezéséhez. Közismert: a tehetség a zenében és a matematikában már igen korán megmutatkozik. Zenei téren a kiemelkedően tehetséges gyermekekkel való foglalkozás mindennapos jelenség. Annak érdekében, hogy a matematikában kiemelkedő tehetségű tanulók is mielőbb szervezett formában minél intenzívebben fejlődhesse, ugyancsak szükség van speciális képzésre. Ennek megvalósítása érdekében határozta el a Radnóti gimnázium a matematikaiskola nyitását.

Az első fecskék

Az elmúlt tanév májusában kezdődött meg a szervezés. Szegedi és a Szeged környéki tanulók közül 36-an jelentkeztek felvételi vizsgára. A vizsga alapján a szegediek közül a Zrínyi Általános Iskolából 6, a Gagarin Általános Iskolából 2, a Béke utcai, a Dugonics, a Tanárképző Főiskola 1. számú és 2. számú Gyakorló Iskolájából, a Tarján III-ból és a Ságvári Endre Gyakorló és a Kiskundorozsmai 1. számú Általános Iskolából 1-1 tanuló, valamint a makói Kun Béla Általános Iskolából 2 tanuló nyert felvételt. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy az általános iskolák vezetői elsősorban a tanulók érdekeit nézték, s nem azt, hogy egy vagy több tehetséges diákkal kevesebb lesz az osztályban, s kérésünkre engedélyezték átlépésüket a gimnáziumba. Természetesen a gyerekek továbbra is tartották a kapcsolatot az iskolájukkal, patronáló iskolának pedig a Zrínyi Ilona Általános Iskolát kértük fel.

Az osztály megszervezésénél a felvételi vizsgák során felvetődött a kérdés, hogy nem okozunk-e törést a gyerekek életében azáltal, hogy egy évvel korábban kerülnek a középiskola falai közé. Az aggodalmakra az itt eltöltött egy év alaposan rácafol. Rövid idő elteltével megszokták a gimnázium légkörét. Sőt, tetszett is nekik, hogy valamivel felnőttesebb légkörben nevelődnek.

A matematikát illetően a munkát fémjelzi, hogy hárman bejutottak az Arany Dániel matematikaverseny második fordulójába. A tanulmányi átlaguk az első félévben 4,72 volt. Mindössze egy gyerek válik meg év végén a matematikaiskolától, mert a következő évben ugyancsak a Radnótiban a speciális biológia tagozaton kívánja folytatni tanulmányait. A VIII. osztályosok pedig a következő évben felvételi vizsga nélkül folytatják tanulmányaikat a gimnázium első osztályában. Létszámuk azonban 3-4 fővel kiegészül, ugyanis a VIII. osztályosok számára rendezett szakköri foglalkozásokon résztvevők között is akadt néhány olyan tehetséges tanuló, aki a matematikaiskolában sikerrel tudja folytatni tanulmányait.

A pedagógusok is megköszönték

Az iskola matematika szakos tanári munkaközössége — ígéretükhöz híven — a tanév szeptemberétől megkezdte a kiemelkedően tehetséges gyerekek felkutatását. A megyei művelődési osztályok segítségével — a Felvételi Előkészítő Bizottság (FEB) munkájához hasonlóan — levelező oktatásba vonta be az általános iskola VII. osztályos tanulóit. Az általános iskolák által megadott tanulók címeire havi 1-2 alkalommal feladatokat küldött a gimnázium matematika munkaközössége, s a feladatok értékelése után ugyancsak eljuttatta a megoldást is a gyerekek címére. A feladatok értékelése után a „rangsor” is elkészült, melyet ugyancsak — a tájékoztatás céljából — a munkaközösség továbbított a tanulókhöz. Az érdeklődés minden várakozást felülmúlt. Az országosan meghirdetett levelező oktatásra — Budapest kivételével — 1108-an jelentkeztek, majd később ez a szám 1254-re emelkedett. Elgondolásunkhoz híven azoknak, akik a rangsorban az 1-től a 60. helyig

Az 1987/88. tanévtől, a Művelődési Minisztérium engedélyével a gimnázium tehetségnevelő és készségfejlesztő programja keretében, a matematikában kiemelkedő tehetségű általános iskolai VIII. osztályos tanulók számára úgynevezett matematikaiskola kezdte meg működését a Radnóti Miklós Gimnáziumban.

végeztek, a téli szünetben *díjmentes tanfolyamot szerveztünk*, ahol személyesen is mód nyílt megismerni a tanulók képességét, személyiségét stb.

A levelező oktatást nemcsak a gyerekek, hanem a tanárok is szívesen fogadták. „Rendkívül hasznosnak tartjuk.” „Nagyon sok ötletet adott számunkra is.” „Köszönjük az áldozatos munkát és a gyermekeinkkel való foglalkozást” — olvashattuk a pedagógusok leveleiben. S mindannyian arra kértek bennünket, hogy folytassuk a következő évben is a levelező oktatást.

A felvételi vizsgára március 19–21. között került sor. (Felvételi vizsgára természetesen az is jelentkezhetett, aki valamilyen ok miatt nem vett részt a levelező oktatásban). Az érdeklődés most is rendkívüli volt: 187-en jelentkeztek felvételre, amelyet két lépcsőben bonyolítottunk le. Az első vizsganap eredményei után 45 tanulót hívtunk be a második napra, s közülük az elért pontszámok alapján 21 gyerek nyert felvételt a Radnóti gimnázium VIII. osztályába. Az országos felvételi vizsgán a szegedi diákok és megyénk tanulói kiemelkedően szerepeltek, a felvettek csaknem egyharmada közülük került ki. A legmagasabb pontot is (90) a megyénkbeli Berkó Levente érte el, aki a hódmezővásárhelyi József Attila Általános Iskola tanulója. Kiválóan szerepeltek a makói Kun Béla, a szegedi Rókus városi II. — valamint a Tarján városi IV. számú Általános Iskola tanulói.

Ami pedig a speciális tárgyat illeti: a VIII. osztály tanterve azonos az általános iskola matematika szakosított tantervű osztálya tantervével. Azonban, ha a gyerekek az egyes tantárgyakból gyorsabban haladnak, előrehozott vizsgát tehetnek, s így a felszabadult órászámot a matematika tantárgy tanulására fordíthatják, ahol is már *nem a tanterv a törvény, hanem a tanulók képessége*.

A szabad választás lehetősége a résztvevők számára — a gimnáziumi évek alatt is — mindvégig fennáll. Ha időközben valamelyikük úgy érzi, hogy csalódott elképzeléseiben, vagy nem tud megfelelő szinten haladni a társaival, bármelyik más intézménybe vagy osztályba kérheti átlépését.

A gimnázium I. osztályában a tanulók a speciális matematika tagozatok tanterve szerint haladnak, a felkészültségi szintjüknek megfelelően. A gimnáziumban is érvényes az előrehozott vizsgájú osztályok elve, miszerint, ha a sikeres tantárgyi vizsga letételével — csak a jeles osztályzatot fogadjuk el sikeresnek —, órák szabadulnak fel, azt a gyerekek a speciális matematikai szakkörökön való részvételre, vagy saját elgondolásaiknak megfelelően használhatják fel.

Nyitás a hetedik felé

Az általános iskola VIII. osztálya eredményes munkáját látva, a matematikából kiváló képességgel rendelkező tanulók számára — a Művelő-

dési Minisztérium engedélyével — az 1988/89. tanévtől a Radnóti Miklós Gimnáziumban VII. osztály is nyílik.

A felvételi vizsgára május 25-én került sor, amelyre 59 tanuló jelentkezett. Felvételt nyert 18 fő. Úgyes példamegoldásaikból arra lehet következtetni, hogy Szegeden jó az utánpótlás a matematikából és nagyon sok általános iskola rendelkezik jól felkészült, sikeres munkát végző matematika szakos tanárral.

A tanítást ebben az osztályban is a gimnázium tanárai látják el, hozzászoktatva egyben a tanulókat a gimnáziumi követelményekhez. S ugyancsak érdeklődésre tarthat számot, hogy az általános iskola a Művelődési Minisztérium engedélyével a Radnóti Miklós Gimnáziummal közös igazgatásban működik.

Országos érdek

Felvetődik a kérdés: érdemes-e 18-20 gyerek beiskolázásáért ilyen nagy munkát végezni? A matematikaiskola megszervezésének fontosságát és előnyét a következőkben látjuk:

Utat nyit a tehetség mielőbbi kibontakoztatásához, lényegében — Gazsó Ferencet idézve — felgyorsítja a tehetséges tanulók iskolai karrierjét. Egyesíti magában a speciális tagozatok és az előrehozott vizsgájú osztályok rendszerének előnyeit. Lehetővé teszi a tehetségek kibontakozását, a tanárok számára pedig biztosítja a pedagógiai munka szabadságát, az izgalmas és érdekes tantárgyi elgondolások megvalósítását. Ugyanakkor *e kísérlet más tantárgyakkal kapcsolatosan is modellként szolgálhat*.

A felsoroltakon kívül külön is ki kell emelni, hogy a matematikaiskola egyben a népgazdaság érdekeit is szolgálja. Összefüggésben van azzal a népgazdasági elvvel, miszerint „nem a statisztikailag mérhető és tervezhető munkaerő-szerkezet döntő a gazdasági növekedés és a munka hatékonyságának szempontjából, hanem a *munka minősége*. Ez pedig elsősorban az iskolai nevelés színvonalától függ.” Ezért is került ilyen élesen a tehetségnevelés az iskolai munka középpontjába.

A felsoroltakon kívül még azért is érdemes volt a matematikaiskolát létrehozni, mert *országos érdeket szolgál*. Ugyanis a *fel nem vett tehetséges tanulók* — egyrészt, akik helyhiány miatt nem fértek bele a keretbe, másrészt szüleik nem engedték el őket otthonról, vagy ők ragaszkodtak az általános iskolához, vagy az általános iskola hozzájuk — *névjegyzékét tehetségnevelő munkánk programjának megfelelően a vizsgák befejeztével már meg is küldtük az illetékes megyei tanácsok művelődési osztálya vezetőinek és a területi beiskolázási speciális matematika tagozatú gimnáziumoknak azzal a céllal, hogy foglalkozzanak külön is a területükhöz tartozó VIII. osztályba lépett, matematikából tehetséges tanulókkal*. Így kívánjuk lehetővé tenni a speciális tagozatok tanulóinak megbízhatóbb kiválasztását és előképzését. *Országos szinten pedig elő kívánjuk segíteni a még több tehetséges gyerek felfedezését, a matematika oktatása színvonalának emelését, s a nem utolsósorban az arra hivatott felfókú intézmények számára jól felkészült matematikushallgatók biztosítását*.

Az 1988/89. tanévben ismét folytatjuk országos szinten a levelező oktatást, s valószínű, hogy a VII. osztályosok mellett a VI. osztályos tanulókat is bekapcsoljuk a munkába.

BÁNFALVI JÓZSEF

ÁGH ISTVÁN

Szabó István megíratlan novellája

*Nap sárgája a vérről
zöldben össze ne folyjon!
szél, egyetlen zászló,
csak őket takarjon!
most a zöld vetésbe olt
kiskatonára gondolkod,
aki a győzelem előtt
lehányt magáról puskát,
derékszíjat, sapkát,
táncolt rajtuk, addig ropott,
míg tisztje belelőtte
a szentelésre
sarjadt búzáföldbe,
még híre sem maradt
a némaság süket esztendői alatt.*

Hány magyar irodalom van?

Az utóbbi két évtizedben egyre jobban teret nyert a magyarországi irodalmi köztudatban az a fölismerés, hogy a magyar nyelv irodalma tágabb fogalom, mint az országé, hogy a magyar irodalom meghatározásakor számolni kell mindazoknak a magyar népcsoportoknak az irodalmával, amelyek a szomszédos országokban élnek, és nem hagyható figyelmen kívül a nyugat-európai és tengerentúli magyar szórványok irodalmi termése sem. A XX. század végén tudatában kell lenni annak a ténynek, hogy a magyar irodalmat 1918 óta politikaföldrajzi határok tagolják. A magyarság mint etnikai-kulturális alakzat, a magyar anyanyelvűek közössége, jelentős részben nemzeti kisebbségként él a kárpát-medencei országokban, részben pedig szétszórva szinte a világ minden táján; a magyar anyanyelvűeknek csak mintegy kétharmada mondhatja hazájának Magyarországot.

Az európai történelemben nem számít különlegességnek, hogy azonos nyelvet beszélők különböző politikai keretekben élnek. A múlt században például nem létezett lengyel állam, mégis volt nemzeti irodalom; a felvilágosodás és a romantika szerb vagy román nemzeti irodalmát több ország íróinak kellett megteremtenie. A magyar etnikum és irodalom abban különbözik ezektől a példaktól, hogy a nemzeté válás döntő, XIX. századi szakaszában egységes politikai keretben létezett, és 1918 után keletkeztek egy addig egységessé kovácsolódott nemzeti irodalomnak új részei. A kisebbségi sorba jutott magyar népcsoportok jelentős része az új államkereteken belül nem rendelkezett autonóm regionális hagyománnyal, az írók az új államhatárok tényével lettek egyszeriben egy újfajta irodalmi közeg részévé, illetőleg nekik maguknak kellett létrehozniuk valami egészen újat, a kisebbségi-nemzetiségi irodalmat.

Szeli István újvidéki irodalomtörténész meghatározása szolgálhat kiindulópontul: „Mint ahogy a nemzeti magyarságot is a magyarok összessége teszi, a magyar irodalom fogalma sem csupán a magyarországi-val azonos, még akkor sem, ha tartalmi-gondolati, ízlés-és stílusbeli vagy formai eltérései kézzelfoghatóak is.” (1979).

A hazai közvéleményben túl erősen meggyökerezett az államnemzeti fölfogás, amelynek az az elképzelés az alapja, hogy nemzet és állam egyforma kiterjedésű. Ez a megközelítés nem alkalmas Közép-Európa bonyolult etnikai viszonyainak megértésére. E fölfogásnak volt a következménye, hogy Magyarországon hosszú időn keresztül kirekesztették a magyar irodalom fogalmából a határon túli magyar irodalmakat. Ezek az irodalmak kimaradtak az irodalomtörténeti áttekintésekből, az antológiákból, az iskolai tananyagból; a külföldi magyar írókról és műveikről alig vett tudomást a hazai tömeghírközlés. Korábban szinte egzotikum számba ment nem egy kitűnő erdélyi, szlovákiai vagy vajdasági magyar író Magyarországon.

A hét évtizedes külön fejlődés, a magyar nemzetiségek saját történelme természetesen hatással volt a körükben létrejövő irodalmakra is. Érthető ezért, hogy a magyar államiság keretén kívül fejlődő irodalmak bizonyos autonómiára tettek szert, megszervezték saját intézményeiket (folyóiratok, könyvkiadók stb.), hozzáláttak sajátos hagyományaik föltartásához. Indokolt tehát Romániában, Csehszlovákiában és Jugoszláviában, az 1945-ös időszakot követően pedig a Szovjetunióban is nemzetiségi magyar irodalomról beszélni. Szoros szálak fűzik a nemzetiségek irodalmát ahhoz az országhoz-államhoz, amelynek területén létezik. Épp úgy vitathatatlan a közös nyelv, a kulturális és történelmi hagyományok jelentősége. És arra is érdemes tekintettel lenni, hogy a nemzetiségek nemegyszer az autonómia igényét hangsúlyozzák, annak a mindenképpen jogos törekvésnek a jegyében, hogy önmagukat akarják képviselni minden külső és többségi gyámokodástól mentesen. Érthető, hogy a nemzetiségi irodalmak képviselői némi bizalmatlansággal tekintettek olyan meghatározási kísérletekre, amelyek a határon túli magyar irodalmakat valaminő függelékként vették számba, a budapesti (magyarországi) központ alárendelt részeként. Ezért a hazai irodalmi közvélemény és irodalomtörténet-írás az utóbbi évtizedben igyekszik árnyaltabb módon megközelíteni a különböző országokban létező magyar nyelvű irodalmak összetartozásának kérdését. Nem egységes, hanem *egyetemes* magyar irodalomról van szó. És ebbe az egyetemesbe természetesen beletartozik az a nehezen definiálható magyar nyelvű irodalom, amely a világban szétszóródott magyarság irodalmi produktuma, és összefoglaló néven legújabbban *nyugati magyar irodalomnak* neveznek.

Három esztendeje Pomogáts Béla így foglalta össze a magyar nyelv irodalmának fogalmi tagolását: „Ha a magyar irodalomról beszélünk... legalább négy fogalommal kell számolnunk. Van a magyarországi magyar irodalom, a magyar nemzeti irodalom, mint az egyik fogalom. Szerepel szótárunkban a nemzetiségi magyar irodalomnak a fogalma, tehát a romániai, a csehszlovákiai, a jugoszláviai és újabban a kárpát-ukrajnai magyar irodalom, és egy harmadik fogalom, a diaszpórának, a szétszóródásban levő magyar csoportoknak az irodalma, amelyet az elmúlt fél évtizedben kezdett el integrálni a magyarországi szellemi élet. (...) Ezt a három fogalmat szokás egybefogni újabban az úgynevezett egyetemes magyar irodalomnak a fogalmával.”

Az egymással kapcsolatban lévő magyar irodalmak viszonylagos önállósággal bírnak, külön-külön irodalmi életük van, kulturális és irodalmi intézmények kielégítő vagy hiányos hálózatával. Az egyetemes magyar irodalom többközpontú, jelentős centrumai vannak Magyarországon kívül. Ha irodalmunk térképét akarnók elkészíteni, akkor nem maradhat le róla többek között: Pozsony, ahol magyar kiadó működik, és magyar irodalmi lap lát napvilágot; a kárpát-ukrajnai Ungvár, a jugoszláviai Újvidék (könyvkiadó, folyóiratok) és Szabadka; Erdélyből Kolozsvár, Marosvásárhely, sőt Temesvár és Sepsiszentgyörgy sem, továbbá Románia fővárosa, Bukarest, ahol a nemzetiségi kiadó, a Kritérion működik; a nyugat-európai nagyvárosok közül jelezni kellene e térképen Párizst, Münchent, Bécsét, Rómát és Londont is.

Bármennyire érdekesek is a fejtegetések az egyetemes magyar irodalom fogalmi meghatározásáról, fontosabbak a gyakorlati tennivalók. A magyarországi közvélemény tájékoztatásában mindmáig jelentősek a hiányok. Szórványosan szerepel az általános és középiskolai tananyagban a XX. századi magyar kultúra határon túli része. Több kézikönyvre, alaposabb és pontosabb tájékoztatásra van szükség. Nem lehet ritka ünnep Sütő András színházi bemutatója, irodalmi köztudatunkban írók és művek sorának el kell foglalnia méltó helyét, mégpedig nem kuriózumként, hiszen anyanyelvünk és irodalmunk teljes jogú, önálló karakterű képviselőiről van szó.

KISS GY. CSABA